

Matematika v proměnách věků. IV

Andrea Lukášová

Bedřich Pospíšil

In: Eduard Fuchs (editor): Matematika v proměnách věků. IV. (Czech). Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007. pp. 221–223.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401063>

Terms of use:

© J. Čížmár, M. Jarošová, M. Kupčáková, A. Lukášová, M. Pémová, Z. Sklenáriková, R. Smýkalová, V. Svobodová, Z. Voglová

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

BEDŘICH POSPÍŠIL

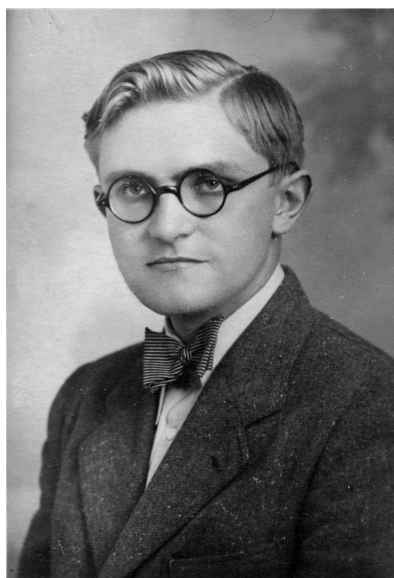
ANDREA LUKÁŠOVÁ

Je tomu více jak 60 let, co skončila jedna z nejkrvavějších epizod v dějinách lidstva – 2. světová válka. Mezi válkou zmařenými životy by se jistě našlo hodně těch, kteří by svou kariéru zasvětili vědě a výzkumu ve prospěch lidstva. Jedno z mnoha jmen válečných obětí, které je dnes už jen historickým svědectvím válečného běsnění vyrytým na pamětní desce při vstupu do areálu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity na Kotlářské 2, je jméno brněnského matematika Bedřicha Pospíšila. Na konci 30. let 20. století patřil Bedřich Pospíšil ke kolektivu nadaných, ctižádostivých a nadějných vědců, jejichž práce zůstala díky válce nedokončena.

Obyvatelé celé Evropy si nedávno připomínali 60 let od skončení jedné z nejkrvavějších epizod v dějinách lidstva – 2. světové války. Několik týdnů jsme byli více než kdy jindy vystaveni toku informací valícím se na nás z mnoha stran, co všechno válka lidem vzala a dala. Není pochyb, že válka posunula celý svět o mnoho let dopředu, ale technické a vědecké novinky či pokroky v medicíně byly vykoupeny životy mnoha milionů lidí. Jakou cestou a jakou rychlostí by se vývoj ubíral, kdyby k tomuto válečnému konfliktu nedošlo? Mezi válkou zmařenými životy by se našlo jistě hodně těch, kteří by svou kariéru zasvětili vědě a výzkumu ve prospěch lidstva. Jedno z mnoha jmen válečných obětí, které je dnes už jen historickým svědectvím doby vyrytým na pamětní desce při vstupu do areálu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně na Kotlářské 2, je jméno brněnského matematika Bedřicha Pospíšila. Na konci 30. let 20. století patřil Bedřich Pospíšil ke kolektivu nadaných, ctižádostivých a nadějných vědců, jejichž práce zůstala díky lidské zlobě nedokončena.

Bedřich Pospíšil se narodil 25. září 1912 v Bučovicích, kde absolvoval gymnázium. Po maturitě v roce 1931 byl přijat ke studiu matematiky na Přírodovědeckou fakultu brněnské univerzity a stal se jedním z nejtalentovanějších žáků profesora matematiky Eduarda Čecha. S velmi dobrým prospěchem vysokou školu v roce 1935 ukončil státní zkouškou a 14. ledna 1937 své studium korunoval, když byl promován na Masarykově univerzitě doktorem přírodních věd.

Ještě před dokončením rigorózního řízení nastoupil 1. září 1936 jako druhý asistent k profesoru Karlu Čuprovi, který v té době spravoval

Bedřich Pospíšil

II. ústav matematiky na České vysoké škole technické v Brně, a zůstal jím až do násilného uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939. Ani jako asistent na české technice se nevyhnul službě, k níž získal na univerzitě vzdělání a byl přidělen zemskou školní radou coby středoškolský profesor na I. reálné gymnázium na Starém Brně. To bylo jeho prvním i posledním zaměstnáním.

Už při studiu na vysoké škole projevil Bedřich Pospíšil mimořádný talent a cit pro matematiku, který nezahálel ani poté, co již jako absolvent opustil lavice univerzity. Když v květnu 1936 profesor Eduard Čech založil v Brně svůj topologický seminář, zapsal se Bedřich Pospíšil vedle Karla Koutského, Josefa Nováka a Miloše Neubauera mezi jeho nejproduktivnější členy. Osobitý přístup charismatického Čecha v čele semináře motivoval jeho členy k velmi intenzivní práci v množinové topologii, která přinesla do problematiky obecných topologických prostorů spoustu pozoruhodných výsledků. Samotný vztah Čecha a Pospíšila v té době již přerostl mantinely charakterizující vztah učitele a žáka a můžeme říci, že se Čech stal Pospíšilovým duchovním otcem a rádcem. Na Čechovu radu se Bedřich Pospíšil v rámci semináře specializoval na studium topologických prostorů pomocí okolí. Pro Pospíšilův vědecký růst měla velký význam práce publikovaná v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky v roce 1937 *Mohutnost prostoru s hustou částí dané*

mohutnosti (ČPMF 67 (1937), str. 89–96). Výsledky, které v ní Pospíšil prezentoval, později zobecnil a doplnil a celek předložil ještě před válkou (1939) na Čechův podnět jako habilitační práci z matematiky. Žádost o habilitaci byla kladně přijata, ale samotné řízení habilitační komise muselo být z důvodů uzavření vysokých škol odloženo.

Během svého krátkého života publikoval Bedřich Pospíšil 19 vědeckých pojednání, z nichž mnohé byly inspirovány myšlenkami prezentovanými v topologickém semináři. Pospíšil se postupně přes studium abstraktních prostorů dostal k matematické logice a algebře, ve které se hodlal dále realizovat. V posledních letech ho zaujala zejména problematika spojující algebraické partie (Booleovy okruhy) s teorií kompaktních prostorů. Jeho úmysl nabouralo zatčení gestapem, k němuž došlo 29. dubna 1941. Zatčení bylo důsledkem Pospíšilovy účasti v kroužku vysokoškolských studentů, kteří se v době okupace scházeli v jedné z brněnských kaváren a otevřeně kritizovali okupaci a situaci, v níž se český národ ocitl. A ačkoliv Pospíšil nebyl ani zdaleka nejradikálnějším řečníkem, spíše se ke skupině připojil pouze ze solidarity, dopad pro něj byl tragický. Přes všechnu snahu rodiny a přátel byl Bedřich Pospíšil odsouzen ke třem letům vězení. 17. května 1944 se sice z vězení vrátil, ale pobyt v káznici měl na jeho zdraví natolik zhoubný účinek, že o pět měsíců později následkům věznění podlehl. Zemřel 27. října 1944 ve věku 32 let.

Po uzavření českých vysokých škol v listopadu 1939 se složky české inteligence snažily využít všechny dostupné nástroje k zachování své úrovně. Také Jednota českých matematiků a fyziků se zapojila to tohoto nerovného boje a podporovala vydávání publikací, které měly nahradit absenci vysokoškolské výuky. Jednou ze svazků její edice *Cesty k vědění* je i útlá knížka z autorského pera Bedřicha Pospíšila *Nekonečno v matematice*. Autor v ní populární, ale matematicky velmi přesnou formou seznamuje čtenáře s pojmem nekonečna a na 154 stranách uvádí do problematiky teorie množin. Přestože od jejího prvního vydání uplynulo více než sedmdesát let, má mnohé co říci i dnešnímu čtenáři.

Andrea Lukášová

Ústav matematiky a statistiky

Přírodovědecká fakulta MU, Brno

e-mail: Andrea.Lukasova@law.muni.cz